

Наше Слово

PIK LXVI № 1 (3308) ВАРШАВА, 3 СІЧНЯ 2021 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

У цю зоряну ніч стається диво. Свято Божого народження приходить до кожної домівки, до всіх, хто відкриває своє серце. Веселімося, бо ж з нами Бог!

Сідаймо усі врочисто до святої вечері, смакуймо кутю та інші різдвяні страви, а думками і словом полинемо до тих, хто через пандемічні обмеження не може бути поруч. Поєднає нас інтернет-зв'язок і ми спільно велично заспіваємо «Бог Предвічний» всім рідним на втіху, бо на землю до нас Христос нині зійшов. Відкинемо журбу і страх перед коронавірусною хворобою, нехай віра, надія і любов не полишають наші серця і думки. Нехай Спаситель благословить наше прийдешнє і в новому 2021 році дарує нам здоров'я і спокій, а також повернення до нормального життя, чого від щирого серця бажаємо всім нашим читачам, розповсюджувачам, кореспондентам, авторам та нашим волонтерам.

Низький уклін усім українцям у Польщі, Україні і всьому світі!

ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ!

Редакція «Наше слово»
Об'єднання українців у Польщі

ВІТАННЯ

Малюнки на 1, 2 та 12 сторінках – Насті Ших, учениці 4-го класу Початкової школи №17 у Перемишлі

Привітання Посла України в Польщі Андрія Дешиці з нагоди Різдвяних свят

Шановна громадо! Дорогі українці!
Прийміть сердечні вітання від мене особисто та усього колективу Посольства України в Польщі з Різдвом Христовим та Новим роком.
Нехай у Новому році здійсняться усі Ваші найзаповітніші мрії, а Різдво Христове наповнить оселі родинним теплом, радістю, натхненням і надією, дарує міцне здоров'я, щастя, злагоду й любов.
Смачної куті та щедрої коляди!
Веселих Вам Свят!

ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ!

З повагою
і найкращими побажаннями,
Андрій Дешиця

Шановна українська громадо,

щиро вітаю Вас з Новим 2021 роком та Різдвом Христовим!

Нехай Вифлеємська зірка, яка засяє напередодні Різдва та сповістить про народження Сина Божого, принесе в кожную українську родину радість, щастя і здоров'я!

Зичу, щоб Новий рік був щедрим на гарні новини, добрі справи та здобутки. Хоч надалі зберігатимемо суспільну дистанцію, але не закриваймося в собі, будьмо відкриті на добро і людські почуття.
Нехай Господь дарує мир і добробут Україні.

Христос Родиться! Славимо Його!

Мирон Сич,
віцемаршалок Вармінсько-Мазурського воєводства

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!

У ці величні дні нехай Господь ще міцніше вселиться у наші серця та домівки. Нехай дасть нам можливість без тривоги зустріти гарні і спокійні новорічні дні. Тож здоров'ям і щастям хочемо всіх Вас – українські родини – віншувати та Різдво Святе радісно зустріти.

Союз українок у Польщі

ПОГЛЯДИ

Україна краще за Польщу інтегрує мігрантів. Росія – у найгіршій категорії

ІГОР ІСАЄВ,
журналіст

У грудні 2020 року з'явилися нові дані Індексу інтеграційної політики мігрантів (Migrant Integration Policy Index, MIPEX). З-посеред 52 країн світу в ньому опинилися Польща й Україна. Хоч обом країнам слід суттєво змінити на краще своє ставлення до мігрантів, але Україна в цьому рейтингу виглядає краще, ніж Польща.

MIPEX – це порівняльний рейтинг держав в тому, як вони приймають та інтегрують мігрантів. Він вимірюється за вісьмома параметрами – мобільність на місцевому ринку праці, доступ до медичної, освіти, можливість поєднання з родиною, політична участь мігрантів, доступ до статусу постійного проживання і громадянства та антидискримінаційна політика. Експерти з цієї точки зору аналізують законодавство і практику країни та присвоюють їй бал від 1 до 100. Відтак країни поділено на 10 груп. У найвищій, першій, опинилися країни, котрі комплексно підходять до інтеграції та повністю гарантують

рівні права мігрантам. Це, зокрема, Канада (80 балів зі 100), Фінляндія (85), Нова Зеландія (77), Португалія (81), Швеція (86). Натомість найгірша, 10-та група – це «Імміграція без інтеграції». Тут іммігранти не можуть нормально врегулювати питання тривалого перебування, не мають основних прав чи рівних можливостей брати участь у суспільному житті. У цій групі – Китай (32), Кіпр (41), Індія (24), Індонезія (26) та Росія (31).

Польща належить до 9-ї групи «Рівність на папері – політика дещо несприятлива». Також вона перебуває в групі країн, де в період 2014-2019 років був регрес – Польща здобула мінус 1 бал і зараз у неї рейтинг 40.

З 2014 року в MIPEX є й Україна. За останні 5 років вона отримала 2 додаткові бали і зайняла місце вище ніж Польща. Здобувши 48 балів, Україна опинилася в четвертій групі «Рівність на папері – наполовину сприятлива».

Що ж пишуть експерти про Польщу й Україну?

У випадку польської держави вони звертають увагу на те, що країна є однією з небагатьох, де інтеграційна політика погіршилася. Водночас вказується, що покращилося навчання вчителів з точки зору культурного розмаїття, є кращою ситуація з мовною підтримкою мігрантів. Серед негативних змін зазначена вимога до іммігрантів щодо наявності у них економічних ресурсів для

здобуття статусу постійного проживання та вимога здати мовний екзамen.

Розкритиковано Польщу й за антидискримінаційне законодавство. У дослідженні відзначається, що попри те, що в закони вписано «потужні механізми» – «однак жертви стикаються зі слабкою практикою застосування законодавства, вони також отримують меншу допомогу в Польщі, ніж у більшості країн, через слабку політику щодо рівності».

Про Україну ж написано наступне: «Інтеграційна політика України подібна до політики пересічної європейської країни. У порівнянні з іншими країнами регіону Україна застосовує подібну політику, як у Молдові та Румунії. Разом з тим, інтеграційна політика України є більш інклюзивною, ніж у сусідніх Польщі, Росії та Словаччині. (...) Одним із негативних явищ стала зміна щодо видачі дозволу на постійне проживання – скасовано автоматичне поновлення довгострокових дозволів. Більшість інших змін була позитивною, оскільки Україна почала вирішувати свою основну проблему рівних можливостей іммігрантів – вона стала інформувати їх про їхні соціальні, політичні та медичні права». Антидискримінаційну політику України визначено як «сприятливу»: «потенційні жертви етнічної, расової, релігійної або національної дискримінації мають змогу шукати справедливості згідно з укра-

їнськими антидискримінаційними законами».

Польщу й Україну (як і більшість держав сході нашого континенту) критикують за брак участі іноземців у політичному житті країни. В обох випадках цю категорію позначено як «несприятливу». Відсутність політичних прав мігрантів названо «основною зоною слабкості в Центральній та Східній Європі, адже іммігранти позбавлені можливості брати участь у громадському житті».

В Україні іноземні громадяни не мають права голосувати, бути членами політичної партії, а організації, очолювані іммігрантами, можуть брати участь лише у спеціальних заходах та консультативних органах. У Польщі іноземні громадяни не мають права голосу, а відповідно і підтримки з боку політиків (кроки щодо покращення ситуації в нашому регіоні зробили, зокрема, Чехія та Естонія).

Період 2014-2019 років – знаковий для міграційної політики обох країн. Це час бурхливих проєвропейських змін в Україні і час найбільшої в усій дотеперішній історії Польщі хвилі міграції. Про що нам говорить рейтинг MIPEX? Що Україна скористалася часом реформ, хоча могла зробити більше. І що Польща на момент початку хвилі міграції мала не найгірше законодавство – проте не пристосувала його до нових реалій, не вдосконалила, а подеколи – почала робити більш жорстким. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Фото автора статті

XV ювілейний конкурс «Поезія джерел»

З 5 по 19 листопада 2020 року вже у 15-й раз відбувся конкурс православної релігійної декламації поезії в межах зустрічей з поезією мовою національних меншин «Поезія джерел». Його організувала православна парафія Успіння Пресвятої Богородиці в Дубинах, що неподалік Гайнівки на Підляшші, та д-рка Лілія Бусловська, методистка з навчання православного Закону Божого в Гайнівському районі. Через пандемію цього року «Поезію джерел» проводили онлайн.

У конкурсі взяли участь 84 учні шкіл з Гайнівського повіту (Гайнівки, Біловежи, Орешкова, Черемхи, Дубин, Чиж) та Білостока, Любліна та Радома. Приємною особливістю стала участь дітей із сусідніх України та Білорусі. Прослуховування проводилося у шести категоріях: дитячі садки, I-III та IV-VI класи початкових шкіл, VII-VIII класи початкових шкіл, а також спеціальні та середні школи.

Журі під головуванням отця Славомира Хвойка, координатора інспекторів навчання православного Закону Божого Варшавсько-Більської єпархії, присудило окремі місця та відзнаки у кожній категорії. Усі учасники отримали пам'ятні дипломи та подарунки, надіслані організаторами поштою.

Учні читали вірші українською, білоруською, російською та польською мовами. На одному з прикладів учасників міжкласової групи навчання української мови як мови національної меншини при Початковій школі № 33 ім. 27-ї Волинської дивізії піхоти Армії крайової в Любліні, можна було побачити відбір усних текстів. З української літератури використовувалися твори Івана Франка, Григорія Чупринки, Миколи Вінграновського, Василя Щурата, а також народні прозові твори.

Декламатори чудово підготувалися до конкурсу за допомогою своїх викладачів, батьків, бабусь та дідухів. Усі, хто підтримував учнів у їхній роботі, заслуговують на похвалу. Комісії з дистанційного оцінювання було не просто обрати переможця під час прослуховування надісланих записів.

Нагороджені та відзначені учні презентували свої вірші під час показу фільму «Вечір православної релігійної поезії», який транслювали 29 листопада. Його прем'єра відбулася на фейсбук-сторінці та ютуб-каналі [cerkiew.pl](#).

Конкурс «Поезія джерел» проводився в межах проекту, що співфінансується з бюджету Підляського воєводства. Також він відбувся завдяки фінансовій підтримці та пожертвам місцевих спонсорів.

о. Андрій Конахович, Люблін

Ватра на 30-ліття відновлення Пласту у Польщі

Фото з фейсбук-сторінки Пласт Польща

Більше сорока пластунів з усього світу зустрілися 20 грудня на онлайн-Ватрі до 30-ліття відновлення Пласту у Польщі. Як зазначають учасники події, це була зустріч, насичена спогадами, історичними фільмами, фотографіями, розмовами та морем позитивних емоцій. Одна з учасниць онлайн-зустрічі, пластунка Павліна Приходженко з Битова у Поморському воєводстві ділиться враженнями: «Мабуть, всім вже хочеться, сидючи біля ватри під зоряним небом і слухаючи голоси друзів, з запалом і надією дивитися в майбутнє. Туга за пластовими зустрічами і мене нео-

дноразово пригнічувала. Проте саме під час цієї зустрічі я переконалася, що ширі усмішки, родинну атмосферу і позитивну енергію не може зупинити навіть екран комп'ютера. Особисто для мене ця подія стала чимось більшим. Це доказ того, що, незважаючи на обставини, дух пластунів не зламати. Разом ми сила і найкраще підтвердження того, що праця багатьох поколінь українців, вкладає в створення, відродження і збереження Пластової Ідеї, мала глибокий сенс».

Нагадаємо, що з нагоди свого ювілею пластуни створили у фейсбукі сторінку «30-ліття відродження Пласту в Польщі» / «30-lecie odrodzenia Plastru w Polsce». На ній сьогоднішні та колишні члени української скаутської організації в Польщі — Пласт діляться спогадами про пластування, публікуючи власні світлини з пластових заходів.

Американські військові заспівали для українців «Щедрик»

Скріншот відео

Оркестр Військово-повітряних сил США привітав українців із Різдвяними й новорічними святами та заспівав з цієї нагоди «Щедрик». Відео опублікували на фейсбук-сторінці посольства США в Україні, побажавши миру та радості країні від імені ВПС США в Європі, потім його поширило багато українців по всьому світу.

«Оркестр виконав „Щедрик” на знак вшанування американсько-українського партнерства. В Україні немає кращого партнера, ніж Сполучені Штати Америки, які підтримують ваші зусилля у відстоюванні суверенітету та територіальної цілісності України. Бажаємо вам всього найкращого у ці святкові дні», — сказала Мур Урруті, керівниця оркестру.

«Щедрик» — це хорова обробка української народної пісні, створена композитором Миколою Леонтовичем більше ста років тому. Для широкої публіки «Щедрик» вперше виконав в 1916 році хор Київського університету, де працював Леонтович. За кордоном «Щедрик» почули в 1922 році. Це було у концертному залі Карнегі-хол в Нью-Йорку у виконанні Хору імені Олександра Кошиця. Пізніше американець українського походження Пітер Вільговський, який працював на Радіо NBC, написав англійську версію тексту «Щедрика». Твір можна сьогодні почути в усіх кутках світу англійською, німецькою, іспанською, японською тощо. Він відомий у США під назвою «Carol of the Bells».

Пластуни принесли Вифлеємський вогонь Миру

Кожного року перед Різдвом на місці народження Ісуса Христа запалюють Вифлеємський вогонь Миру, який скаути передають у різні країни світу. Українським громадам у Польщі вже багато років вогонь вручають пластуни. У цьому році, незважаючи на пандемію, вони теж організовували передачу. Вифлеємський вогонь, завдяки пластунам, потрапив до храмів у Ряшеві, Перемишлі, Гожові-Великопольському та інших міст. До і під час Різдва кожен може взяти його і понести до своєї домівки, до чого й закликають пластуни.

Українську мисткиню нагороджено у конкурсі Allegro Prize 2020

Серед цьогорічних переможців міжнародного мистецького конкурсу Allegro Prize 2020 є українська художниця Марта Романків. Українка здобула третє місце та приз у розмірі 5 тисяч злотих. Перші два отримали мисткині з Франції. Загалом до участі в конкурсі було прийнято 1651 портфоліо з 79 країн.

«Художниця, попри свій молодий вік, є свідомим та зрілим майстром. Сміливо виходить у публічний

Фото надане Мартою Романків

простір, займаючись темою економічної імміграції зі Сходу. Її акції відблювання прапорів або заяви про усунення кордонів — хоча вони безпосередньо зумовлені геополітичними відносинами між Польщею та її сусідами — мають, здається, універсальну цінність і можуть мати резонанс у багатьох місцях сучасного світу», — написано про українку на сайті конкурсу.

Allegro Prize — міжнародний конкурс візуального мистецтва. У ньому можуть взяти участь митці усіх візуальних напрямків: як студенти і випускники мистецьких закладів, так і творці без спеціальної освіти. У конкурсі немає обмежень за віком чи національністю. Основний критерій — якість мистецтва, яке оцінює кваліфіковане журі.

Журі цьогорічного конкурсу додатково виокремило також 10 мистецьких доробків, серед яких — творчість української мистецької групи «Open Group».

Марта Романків навчалась у Щецинській мистецькій академії. У сфері її інтересів — тема національних меншин і пов'язана з цим суспільна напруга.

Нагадаємо, що влітку цього року 25-річна львів'янка організувала у кількох містах Польщі проєкт «Вибори», яким вона хотіла продемонструвати, що іммігрант — це не лише «тимчасова» людина, яка приїжджає і невдовзі має поїхати геть, не лише сезонний працівник. Це — новий мешканець, його голос також важливий, як і будь-чий інший, який повинен мати теж право голосувати у виборах у Польщі, зокрема президентських.

Сам процес символічних «виборів» відбувся з 22 по 28 червня у шести містах: Познані, Щеціні, Гданську, Варшаві, Любліні і Білостоці. Голосування проходило у стаціонарних пунктах та в публічному просторі міст — наприклад, під Воєводськими управліннями, куди мігранти приходять для легалізації перебування. Опісля усі урни зібрано в одному місці і створено з них художню інсталяцію-скульптуру.

Фільм про Василя Стуса виклали у відкритий доступ

Художню стрічку «Заборонений» про долю репресованого українського поета та дисидента Василя Стуса тепер можна безкоштовно переглянути онлайн. Про це повідомляє Нове українське кіно.

«Він — велика частина української історії, але його власна історія досить трагічна, — йдеться в описі стрічки, яка стала доступною для перегляду на ютуб-каналі телеканалу 1+1. — Василь Стус — поет-шістдесятник, правозахисник, Герой України, борець за нашу культуру».

«Заборонений» — це український художній повнометражний фільм про життя та загадкову смерть поета та його боротьбу із радянською системою. В картині зображені, зокрема, останні дні з життя Василя Стуса у радянському таборі. Фільм вийшов в український кінопрокат у вересні 2019 року, до дня пам'яті поета. (Рецензію на фільм, можна прочитати в «НС» № 52, від 29 грудня 2019 року).

«Вони стали нашими героями»

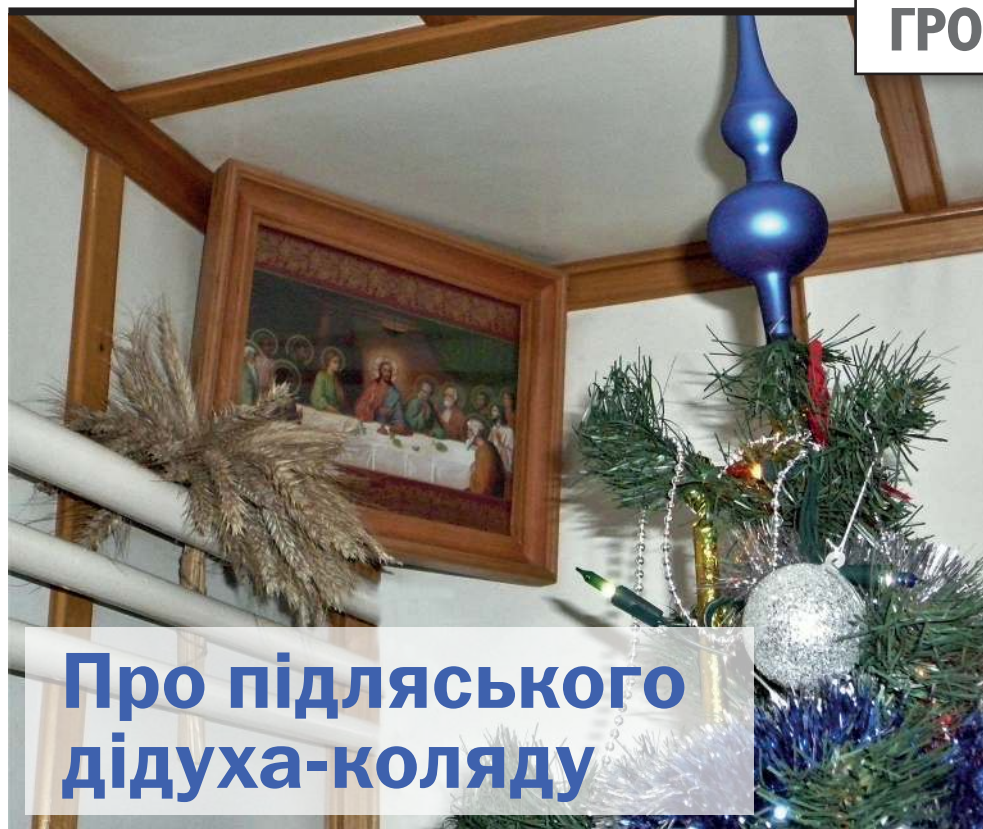
Фото з фейсбук-сторінки віцебургомистра Вронки

Троє українських будівельників врятували життя дитині у Новій Всі недалеко від міста Вронки. Про це повідомив портал [szamotuly.naszemiasto.pl](#).

3 грудня українські робітники Руслан Голуб, Іван Кузьмич та Іван Ковальський під час роботи помітили жінку з дитиною на руках, яка благала про допомогу. Дитина захлинулася і не могла дихати. Українці зразу відреагували на крик матері. Вони були знайомі із правилами надання першої медичної допомоги і взялися рятувати дитину. Портал пише, що саме завдяки їхній швидкій реакції, дитя знову почало дихати. Справа набула розголосу завдяки місцевій владі у Вронках. Віцебургомістр міста Роберт Дорна офіційно висловив подяку українцям і вручив подарунки. «Вони стали нашими героями», — так про українців пише портал [szamotuly.naszemiasto.pl](#).

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: [nasze-slowo.pl](#)

ГРОМАДА

Про підляського дідуха-коляду

Традиційна коляда у сім'ї авторки

Ще донедавна важко було уявити святкування Коляди, тобто підляського Святвечора, без снопики жита, котрого звали як і передріздвяну вечерю – колядою. Сьогодні це святковий гість лише у деяких сім'ях у підляських селах.

«Коб на другі руок дождали»

У загальноукраїнській традиції звуть його найчастіше дідухом, на Північному Підляшші – це коляда, коледа або діедко. Сніп жита як різдвяна прикраса символізує, перш за все, урожай, добробут і багатство.

Підляшани сідали до вчистоті вечері тільки після того, як господар приніс до хати коляду, привітав усіх зі святом та побажав, «коб на другі руок дождали». Так було скрізь – коло Білеська-Підляського, Гайнівки та Сім'ятичів.

Коляда була чи не в кожній сільській хаті на Підляшші ще наприкінці ХХ століття, коли розповсюдженими були невеличкі сільські господарства з власною короною, свинкою на святкову

ковбасу, курками, а також невеликим шматком поля з посіяним житом, посадженою картоплею тощо.

Створення коляди було чимось природним. Господар перед святковою вечерею ішов до клуні, де зв'язував невеличкий пучечок жита. Приносив його до хати, коли на небі з'являлася перша зірка, вітав присутніх та ставив коляду біля святих образів.

З часом підляські господарі постаріли і перестали сіяти жито. Старші помирали, а більшість молодих повтікала до міст. Коляда залишилася різдвяним звичаєм лише у деяких сім'ях.

«Такое, што не обняті руками»

Підготовка коляди в давні часи починалася заздалегідь. Уже влітку, під

час жнив господарі думали про майбутній Святвечір, готуючи жито спеціально для того, щоби взимку мати гарну коляду.

Етнографічна література та розповіді старших людей свідчать, що колись коляда була не символічним пучечком жита, а величезним снопом. На Підляшші його ставили під образами в другій половині ХІХ та на початку ХХ століття.

Ніна Григоруk з села Курашева коло Гайнівки росла з дідусем, який народився у 1860 році. У дитинстві вона дуже охоче слухала його розповіді, тому зараз може багато чого розповісти про колишні, давно забуті звичаї: «Діед казав, што його батькі, як вуон бив малий, то ше ставілі велікі снуоп жита. Спеціально, як жалі збуоже, вибіралі буольши колоскі і одкладалі збоку руомненько на купку і стараліся, коб той снопик поставіті в куточкові».

Готувати жито для коляди було непростим завданням.

«Коб не била тая солумка переломана, як серпом жалі, – розповідає почуте в дитинстві Ніна Григоруk. – І простих солумок серпом зожнут, кладут одіельно на купочку, і діед муой казав, што ше тато перегляне, чи у туой коляді не буде переломаного, бо як буде поломане, то в сім'їе буде «перелом судьби». Воно било такое, як казав діед, што не обняті руками. Грубеньке било і міело навіть метер висоти».

Такий великий дідух стояв до свята Богоявлення Господнього. У сім'ї Ніни Григоруk його ховали в скриню («коб миши не поїелі») та в наступному році знову ставили на Святвечір під іконами.

«Грушка, грушка прочніся, бо Христос народіся»

У ХХ столітті, хоча вже ніхто не вносив до хати великий сніп жита, створення коляди було надалі дуже

яскравим традиційним обрядом, який мав свою специфіку в залежності від села.

Наприклад, у Койлах неподалік від Гайнівки робили коляду у вигляді коси. Надія Франковська розповідає про це так: «У нас снопа не вносилі, але плелі із збуожа такую якби косу. Косу уплелі і прибівали в куткові пуд образами. Як гоздік є, то завішували. Довговата вона била».

Така коляда-коса висіла на стіні доволі мало. На Різдво Христове з самого ранку господарі обтирали її нижню частину. Верх, тобто колосся, залишали: «Обризували і ходілі рано обезувати деревину. Як неби неурожайна груша чи ябляня, то ходіш і кажеш: «Грушка, грушка прочніся, бо Христос народіся»».

Коляда була тісно пов'язана з хліборобськими ритуалами та була тим народним звичаєм, який продовжували чоловіки. Однак сіно, яке також є частиною хліборобської символіки, надалі є атрибутом свят – його без проблем можна купити в крамницях у Польщі та покласти під скатертину. Воно увійшло до масової польської культури, бо є характерним для святкування Різдва поляками.

Дідух – це українська традиція, що існує також у тих регіонах Польщі, де проживають українці чи – як на Підляшші – україномовні православні, котрі частіше називають себе «білорусами», «руськими», ніж українцями. Може, з часом хтось у цій частині Підляського воєводства вирішить до Різдва масово робити такі невеличкі коляди та їх продавати? Бо хоч нарікаємо на комерціалізацію свят, але все ж приємно було би купити і мати знов у хаті – чи то сільській, чи вже міській – такого невеличкого дідуха-коляду. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

Підляський науковий інститут

Фото авторки статті

ОСВІТА

Підручники, конгрес української освіти та перевірки в школах

Освітняни з Польщі та України 19 грудня провели відеоконференцію «Підручники та потреби українського шкільництва у Польщі». Її центральною темою став розповсюджуваний зараз робочий зошит з українознавства «Подорож Україною».

Зошит вийшов тиражем у 3 тисячі примірників і призначений для учнів І-ІІІ класів, але може використовуватися й у старших класах. Окрім сучасного оформлення, цікавинкою видання є хоча б QR-коди. За їхньою допомогою учень отримує в інтернеті доступ до додаткових матеріалів, наприклад, навчальних мультфільмів.

Зараз зошит надходить у регіональні відділення кураторій освіти. Саме там представники шкіл, в яких відбувається українське навчання, можуть його забрати особисто. «Перелік місць, куди ми розвезли зошити, показує, як важко нам працювати у розпорошенні. 5000 проїханих кілометрів добре демонструють те, з чим нам довелося зіткнутися», – відзначив Марко Сирник, голова фонду «Просвіта», ініціатор та співавтор видання.

Згідно з планом, має з'явитися вісім частин цього зошита. Сім розповідатиме про різні регіони України, а останній буде присвячений українській меншині у Польщі. Як ілюстра-

тивний матеріал до нього потраплять фотографії з наших пунктів навчання, місцевих заходів тощо. Вчителі, які досі не встигли передати світліни та інформацію про свої пункти, можуть зробити це впродовж найближчих двох місяців, надіславши лист на електронну адресу «Просвіти». Варто пригадати, що фонд постійно збирає матеріали про функціонування українських шкіл та пунктів навчання української мови у Польщі.

Важливо також, що «Просвіта» зберегла за собою права на зошит «Подорож Україною», що дозволить його додрукувати. Однак, щоби плани втілилися у життя, зошит повинен активно використовуватися, а згодом вчителі мусять повідомляти директорам і кураторіям про потребу додруку. Оскільки діти мають користуватися якісним і цікавим продуктом, то не варто «економити» на зошиті, роблячи друга частина зошита «Подорожі Україною». «У фонду є такі плани, і думаю, що ми з усім цим впораємося», – переконував Марко Сирник. Водно-

час він заохочував учасників зустрічі та всіх українських вчителів до роботи над підручниками для старших класів, яких також бракує вже багато років. Тут варто зауважити, що зараз розробляється електронна версія підручника для середніх шкіл. Тендер виграв Католицький університет в Любліні.

На конференції оголосили також, що у 2022 році з нагоди 75-ї річниці акції «Вісла» планується провести конгрес, присвячений питанням української освіти у Польщі. Це має бути як аналіз пройденого шляху, так і спроба подумати про майбутнє. Тому вчителів і всіх причетних до освітніх питань заохочували вже зараз задуматися над ідеями і проблемами, які повинні обговорюватися на цьому форумі.

Крім цього, учасники дізналися, що, відповідно до даних державної системи освітньої інформації, зараз 2,7 тисяч дітей навчається в польських школах рідної української мови. Цей стан зберігається впродовж років на тому самому рівні. Позитивом є те, що збільшилася кількість учнів в українських школах у Перемишлі, Бартошицях, Гурові-Ілавському, Білому Борі та Лігніці. В цих комплексах було 500 дітей, а зараз є 800. Хоча все частіше в наших школах вчатьс я учні з України, але бажаним є те, щоби кількісний приріст відбувався за рахунок представників меншини, бо рідна освіта є найбільш успішним способом збереження української

ідентичності. З іншого боку, державна статистика показує, що в шкільному 2020/2021 році в усіх польських школах навчається 62 тисячі учнів-громадян України.

Наталія Богданець з Києва розповіла учасникам конференції про нацменшинну освіту в Україні. Таке навчання відбувається у 735 школах. Серед них російська викладається в 581 школі, румунська – в 75 і польська – в 5. Загалом в Україні нацменшинною освітою охоплено близько 400 тисяч учнів.

Наступну важливу тему обговорила організаторка конференції Любомира Тхір – методистка української мови у Вармінсько-Мазурському центрі підвищення кваліфікації в Ольштині. Вона просила вчителів відповідно підготуватися до перевірок, які в школах проводять регіональні рахункові палати. Саме таку перевірку проходить українська школа в Бартошицях, директоркою якої є Любомира Тхір. Вона заохочувала вчителів, зокрема, перевірити чи відповідає кількість декларацій про навчання українським предметам фактичній кількості учнів. Від цього залежить фінансування, а розбіжності, виявлені контролерами, можуть мати дуже погані наслідки. Про ще одну перевірку згадувала вчителька перемиської школи Марія Туцька. Тут зараз Найвища рахункова палата перевіряє кількість учнів з меншини і громадян України, бо для кожної з цих груп має бути різне фінансування. ■

Григорій СПОДАРИК

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА

Мистецтво просто неба у Варшаві та Києві

Зі стрімким розвитком усіляких новомодних «артів», появою розмаїття модерних графічних технік та все нових поколінь самобутніх митців розумітися на змінах і тенденціях сучасного мистецтва стає все складніше. Але окрім високого мистецтва є й інше, більш зрозуміле – мистецтво вулиці. Так, усе частіше увагу перехожих на собі концентрують мурали, в одних вони викликають щире захоплення, в інших – подив або обурення.

Для того, аби зрозуміти, чи насправді яскраві стінописи створюють у місті галерею під відкритим небом або ж навпаки – агресивно запламбовують урбаністичний простір, необхідно ближче познайомитися з цим явищем.

Мурал або стінопис – це рід монументального живопису, який у більшості людей асоціюється з великоформатними художніми розписами зовнішньої сторони стіни.

Саме в такому найбільш розповсюдженному значенні цей вид мистецтва й сприймався від моменту свого виникнення. Подібний вид малярства зароджувався в Мексиці, одразу набувши гострого соціального та політичного характеру. Після завершення подій тамтешньої революції 1920-1921 років когорта митців – Дієго Рівера, Хосе Ороско та Хосе Сікейрос – почали створювати монументальні стінописи, тим самим започаткувавши новий рух, який згодом отримав назву «муралізм» (слово «мурал» у перекладі з іспанської мови означає «настінний»).

Виникає питання: чи кожен габаритний малюнок можна вважати муралом?

Польський художник та мистецтвознавець Рафал Росковінський вважає, що не кожен настінний живопис може бути названий муралом. За його словами, особлива ознака, котра має бути притаманна цьому виду художнього вираження, – це легальність. Муралі доволі часто плутають із графіті, яке з'являється в публічному просторі хаотично. А для того, аби створити стінопис, необхідно отримати спеціальні дозволи від міської влади та власника нерухомості, на якій буде нанесено твір.

Нині муралі можна побачити на стінах будинків багатьох міст. Подібні зображення наповнюють символами простір Нью-Йорка, Брюсселя, Берліна, Лондона тощо. Не є винятком й українські та польські міста. Проте, попри відносну географічну близькість України та Польщі, історія розвитку цього виду мистецтва у двох країнах дещо відрізняється.

Якщо у Варшаві ще з часів ПНР стала досить поширеною традиція комерційного та декоративного муралу, то до Києва стінописи були занесені свіжим постмодерністичним вітром. Від 2014 року в місті над Дніпром постав 171 (!) новий мурал. Зближує ж культури вуличного малюнку обидвох столиць те, що чималий відсоток міських муралів присвячено відомим особистостям.

Київ

Хоча місто каштанів не може похвалитися величезною розмаїтістю персоналізованих муралів, проте в останні роки їх з'являється все більше. Чільне місце займають постаті, важливі для української історії. Особливо яскраво на стінах міста представлена доба національно-визвольних змагань.

Так, із фасаду київського будинку перехожих вітає корифей вітчизняної історичної думки, політик Михайло Грушевський. Поява цього муралу була приурочена одразу до двох дат – 150-ліття від його дня народження та

100-річчя від початку подій Української революції. Зображення політичного противника Грушевського Павла Скоропадського не забарилося з'явитися на вулиці Старовокзальній. Гетьман, одягнений у тематичний темний стрій, величавим поглядом оглядає давнє місто з висоти стінопису.

Цікаво, що політичні антагоністи гетьмана теж знайшли своє місце на стінах столиці. Так, наприклад, у 2019 році на недекомунізованій вулиці Києва (вул. Зої Космодем'янської, 18) «оселився» Головний отаман військ Української Народної Республіки Симон Петлюра, що на думку багатьох стало своєрідною боротьбою за символічний простір Києва. Попри те, що згадані муралі були присвячені політичним діячам, які мали різні візії щодо розвитку України, їхня роль очевидна. Поява зображень непересічних особистостей була покликана спонукати людей якомога більше дізнаватися про власну історію, робити корисні висновки з драматичного досвіду тих часів.

Не забувати про символи національної честі допомагають й інші муралі. Зокрема, поблизу Палацу «Україна» було вшановано пам'ять героїв Крут – молодих хлопців, які, захищаючи державність, вступили в нерівний бій із більшовиками в січні 1918 року поблизу однойменної залізничної станції.

У 2020 році на День Незалежності України у Києві було відкрито ще один майстерний тематичний стінопис із зображенням особистості, діяльність якої не висвітлена належним чином в українському дискурсі, проте беззаперечно варта нашої уваги. Ідеться про військового льотчика Української галицької армії, співчасника української молодіжної організації «Пласт», педагога та винахідника Петра Франка (на фото вгорі). Нарешті гідний син відомого батька Івана Франка буде так креативно вшанований у просторі столиці омріяної держави.

Неможливо оминати увагою й мурал одного із сучасних борців за незалежність України. Вражаючий за своєю внутрішньою силою портрет Сергія Нігояна має дуже влучну локалізацію, адже розташований у сквері Небесної Сотні поблизу Михайлівської площі. Стінопис присвячений пам'яті активіс-

та Революції гідності, котрий одним із перших загинув під час трагічних подій у серці Києва. Цю роботу виконано португальським митцем у нестандартній для цього жанру техніці – сграфіто. За словами перехожих, до муралу привертає увагу людей насамперед пронизливий погляд героя, який автор стінопису назвав «очима всієї Небесної Сотні».

Досить часто рідні українському серцю образи виконувалися майстрами з-за кордону. Наприклад, серед найбільш знаних персоналізованих муралів можна пригадати зображення видатної поетеси Лесі Українки. Семиповерховий образ жінки у вишиванці з квітами став результатом натхнення австралійського художника віршем «Конвалії» та біографією незламної письменниці.

Австрійський художник намалював у Києві лик людини, яка без перебільшення була однією з найбільш впливових та палких постатей-прихильників українсько-польського примирення. На одній зі стін будинку на Печерську у 2017 році знайшла своє відображення постать Івана Павла II, пам'ять про якого в подібний спосіб була вшанована й на одному з муралів Варшави. Відкриття цього стінопису стало справжнім дійством, адже його урочисто відкривав тогочасний посол Польщі в Україні Ян Пекло.

Варшава

У червні 2020 року у Варшаві з'явився мурал, на якому зображено особистість, яка чимало зробила для налагодження польсько-українського діалогу та захисту прав національних меншин. Ідеться про Янека Куроня – лідера демократичної опозиції. Стінопис складається з двох портретів, а розміщений він на ліцеві, який носить ім'я видатного політика.

Варшава надзвичайно багата на стінописи, вони зустрічаються як у середмісті, так і на околицях польської столиці. Щоправда, якщо в одних районах вони рекламують, полемізують чи розповідають про історію, то в інших – прикрашають та оживлюють простір.

Польська столиця має нелегку історію, тому цілком логічно, що на муралах непоодинокі висвітлюється тематика Другої світової війни, зокрема Варшавського повстання, яке дуже змінило долю міста та всієї країни. Неможливо оминати увагою стінопис, розташований у районі Воля. На ньому не зображено конкретну особу, а створено образ солдата та вміщено десятки сцен із повсякденного життя тодішньої польської столиці. Компонування намальованих зображень було здійснено на підставі справжніх тогочасних світлин, тому цей мурал є своєрідною даниною пам'яті цивільному населенню повстанської Варшави.

Ще однією болючою сторінкою, згаданою на стінах будинків міста, залишається палімпсест єврейської історії. Чимала кількість подібних зображень зустрічається у районі Муранів, де зосереджувалася значна частина мешкань етнічної меншини та згодом постало варшавське гето. Один із тематичних муралів представляє молодого Марка Едельмана – громадського діяча, кардіолога, останнього очільника повстання в гето. Відомого представ-

Оксана Усатенко – етнологиня та дослідниця муралів польської столиці. Закінчила Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Впродовж двох останніх років займається вивченням муралу на Факультеті соціології Варшавського університету.

ника єврейської громади зображено з жовтим нарцисом у руках, що символізує життя й надію, а поруч розташовано напис «Ненависть – легка, а любов вимагає зусиль і самопожертви».

Поблизу Східного вокзалу у Варшаві група молодих художників з Польщі, Ізраїлю та Німеччини створила мурал із портретом Яна Карського – юриста, дипломата та праведника народів світу. Стінопис з'явився в межах двотижневого семінару-практикуму з протидії дискримінації та сприяння толерантності. Його яскравим акцентом стали слова «Хто не засуджує, той дозволяє». Лише після завершення роботи творці дізналися, що саме в цьому будинку, на стінах якого постав стінопис, під час окупації існував транзитний табір, організований нацистами для в'язнів, яких згодом відправляли до Треблінки. Ця інформація справила неабиякий ефект на учасників і додала роботі нового смислового виміру.

Справжнім улюбленцем варшав'ян став мурал із художнім зображенням Фридерика Шопена, адже такий стінопис з'являвся в польській столиці вже декілька разів. Перші проекти одразу анонсувалися як тимчасові, проте через прихильність мешканців затримувалися на стінах на декілька років. Після їх замальовування містяни побажали побачити «триваліший» портрет визначного композитора. Для цього було обрано стіну Національного інституту Фридерика Шопена поблизу музею всесвітньо відомого піаніста та композитора. Саме там зрештою судилося остаточно оселитися музично-біографічному стінопису.

Прикладом ще одного цікавого муралу, який взаємодіє з навколишнім середовищем та вигадливо підкреслює міську рослинність, є стінопис на вулиці Новий Світ 18/20, де зображена польська співачка Кора (на фото вгорі).

ГРОМАДА

Малюки, які народилися у 2020 році

Софія Мандрик, 12.05.2020, вага 3350 г, зріст 58 см, Щецін

Наталія-Ксеня Скрійка, 31.08.2020, вага 3870 г, зріст 55 см, батьки – Катерина і Орест, Перемишль

Олександр-Андрій Джуган, 17.05.2020, вага 3610 г, зріст 56 см, Битів

Микола Зельке, 08.07.2020, вага 3365 г, зріст 52 см, Лемборк

Ольга Стецько, 28.07.2020, вага 3920 г, зріст 53 см, батьки – Роксана і Павло, Щецін

Зоя-Анна Кулик, 10.04.2020, вага 3010 г, зріст 56 см, Варшава

Михайло-Іван Тимець, вага 2800 г, зріст 54 см, батьки – Марта і Ярослав, Краків

Надія Черська, вага 3690 г, 55 см, Ольштин

Кароль Правдзік, 06.02.2020, вага 3850 г, зріст 57 см, Слупськ

Нестор Стахник, вага 3520 г, зріст 52 см, Щецін

Амелія Борович, 30.11.2020, вага 3540 г, зріст 54 см, Лучиці (біля Перемишля)

Катерина Демкович, вага 3780 г, зріст 55 см, Ельблонґ

Борис Козар, 16.04.2020, вага 2900 г, зріст 54 см, батьки Роксана і Ярослав, Пикуличі

Тимотей-Чеслав Ґромек, 22.09.2020, вага 3780 г, зріст 55 см, Варшава

Софія Бенев'ят, вага 3660 г, зріст 53 см, Щецін

Анастасія-Стефанія Сак, 27.06.2020, вага 2830 г, Лондон

ГРОМАДА

Мілена Куцаб, вага 3300 г, зріст 53 см, Перемишль

Микола Гнатюк, 9.01.2020, вага 3300 г, ріст 55 см, батьки – Анна і Андрій, Вроцлав

Анастасія Солодуха, вага 3020 г, зріст 53 см, Гданськ

Марцеліна-Анна Солодуха, 08.06.2020, вага 3505 г, зріст 54,5 см, батьки – Ольга і Павло, Елк-Гроув-Вілледж

Василь Гойсак, 30.05.2020, вага 3000 г, зріст 54 см, батьки – Катерина та Славомир, Маластів

Калина Цялковська, 26.04.2020, вага 3720 г, зріст 56 см, батьки – Агнешка і Марцін, Ілава

Ніна-Ольга Путько, 14.03.2020, вага 2705 г, зріст 51 см, Гданськ

Антоній Семків, 16.09.2020, вага 3245 г, зріст 54 см, Гданськ

Наталія Литвин, вага 2870 г, зріст 53 см, Битів

Лаура Стах, 10.09.2020, вага 3200 г, зріст 62 см, Куляшне

Натан Кренца, 25.04.2020, вага 3380 г, зріст 53 см, Лобез

Якуб Баханович, 18.09.2020, вага 3540 г, зріст 59 см, Лідзбарк-Вармінський

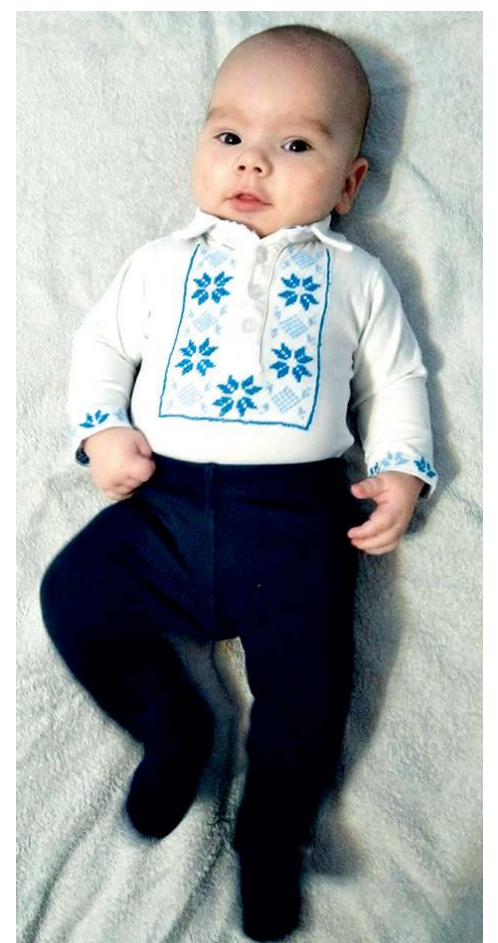
Юлія Кемпка, 06.10.2020, вага 2840 г, зріст 52 см, Ольштин

Ганна Терепенко, 08.10.2020, вага 3070 г, зріст 52 см, Вроцлав

Микола Судин, вага 3700 г, зріст 58 см

Марцель Дуда, 17.07.2020, вага 3070 г, зріст 54 см, батьки – Олександра і Аркадій, Білий Бір

РІЗДВО 2021

*Рождество Твоє, Христе,
а час пише невідомі колядування,
дзвін уночі дзвонить на чийсь прощання.
Не знати, чи то з нами Бог, і розумійте язици!
Не одного бо сіном притрусили,
як Тебе у Віфлеємській печері.
Прийди до нас, новонароджений,
дай нам щастя та веселість,
дай нам зрозуміти, як наново жити.*

Олександр Маслей

**Об'єднання лемків
бажає Вам, дорогі читачі,
обмежених особистих та родинних контактів,
інтернетової здорової Велиї,
спільного на екранах колядування,
веселого вечеряння
і до спіткання у нове радісніше
Христове Різдво.**

**ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!
СЛАВІМО ЙОГО!**

Фото Володислава Грабана

Каплиця в Ждині

Без іконостаса, Царських врат, без ікон і дзвіниці стоїть на лузі і більше схожа на маленьку хатку чарівниці чи на халабуду для тварин, аніж на лемківську церкву. Проте не будівля, а її мешканці — люди, тварини — визначають, чи це дім, чи церква, чи стайня.

А тим часом у Ждині, на лузі, біля каплиці або куреня, або стаєнки, як кому більше подобається, зібралися лемки. Отож луг став для них тимчасово домом. Навколо літо, тепло, навіть спекотно — так, немовби хтось звичайну лемківську погоду — холодну й вологу — навиворіт вивернув. Так само й у Палестині, у Віфлеємі справжня спека, полудень. Усі сплять, сієста. «А в Ждині Дитятко Боже у стаєнці народжується!» — кричать лемки. «Наводьте лад, три царі прийдуть, дари принесуть», — пишуть у «Нашому слові» на «Лемківській сторінці». «Звідки прийдуть?» — «Певно, з Індії, з Тибету. А третій? Теж, мабуть, зі Сходу, але звідки — цього точно не знаю. Можливо, з Ізраїлю», — відповідає той, хто звістку оголосив.

І раптом — розчарування. Хреста до стаєнки чоловіки (!) вносять. Жінки дивляться звіддалік. «Як це так? Похорон? Коли народжується Дитя?» — закипіло серед люду. «Заспокойтеся. На все воля Божа. Думайте про Дитятко і про себе також», — підказує хтось старший. Упізнаю голос старого дяка з Гломчі — Михайла Голизна.

«А що ми, лемки, Дитяткові дамо?» — «Дамо Йому те, що в нас найліпше. Дамо Йому наше лемківське

сонце, — сказали лемки. — Але сонце за горою, у печі палить і наше сіно на луках сушить». — «То даймо Йому гору». — «Але гора не наша». — «То даймо Йому місяць». — «Та ж він ще спить, очікуючи ночі. І навіть невідомо де». — «Ну то даймо Йому рогату худібку. То буде найліпший подарунок». — «Уся худібка — ота велика, рогата й безрога, і мала, і навіть та найменша — належатиме Йому, від Отця дістане її, коли подорослішає, — знову підказує Михайло Голизна, дяк з Гломчі. — І луки й поля, і трави, і ліси, і дикі квіти, і ті, що в наших садах. І гора Голгофа, найважливіша у світі, і всі дороги в Ізраїлі належатимуть Йому. І зорями в небі Він теж володітиме».

«То що ж дамо Йому нашого? Від себе? — почали журитися лемки. — Адже власні маємо тільки гріхи». — «То даймо Йому гріхи!» — загуділо навколо від сміху. «Добра думка. Може, навіть найліпша, — підтакнув старий дяк із Гломчі, Михайло Голизна, схований десь у натовпі. — Але даймо Йому не ті гріхи, які маємо, а ті, котрих ще зовсім не маємо». — Гріхи — це наше єдине багатство», — крикнув хтось із натовпу. — «Так, це правда! Ми бідні». — «Багаті!» — «Бідні!» — почали сперечатися лемки. «Саме непорозуміння між нами, те, що маємо різні думки, і породжує наше грішне багатство», — пояснює всім Михайло Голизна, старий дяк із Гломчі.

«У будь-якому разі маємо небагато. Достатньо поглянути на нашу каплицю в Ждині. Убога, проста й мала, подібна до стайні, що аж сором бере». І зно-

ву обізвався дяк Михайло Голизна з Гломчі: «Але ж у Святому Письмі написано, що стайня для тварин — це палац для Бога. Кажуть, що тварини ні душі не мають, ні навіть розуму. То чому ж Бог так виділив їх? І послав до них, до стайні, свого первородного Сина? Адже там, як відомо, усяди гній, жолоби, ясла, сіно, солома і вила в кутку. А тварини прийняли Його. Поступилися своїми яслами, щоб стали колискою, віддали своє сіно, щоб із нього зробили постіль, обігріли власним теплом, першим і єдиним для Нього на землі. А отже, дали Йому все, що в стайні мали і чого ніколи не знайшов серед людей».

У цьому криється якась велика таємниця, можливо, навіть найбільша у світі, донині не розгадана. І ніхто не намагається її розгадати. Чому Дитятко в день свого народження на ослику прибуло? Чому першими вітали Його тварини? І лише потім прийшли царі з дарами? Але в стайню не увійшли, залишили дари на порозі і повернулися до своїх палаців. А може, царі в такий спосіб визнали, що не гідні такої честі? Та хай там як, поводитися з Дитятком і Богом, як царям і личило. Хоча й не були до цього готові, не вагаючись, вирушили в довгу, важку дорогу. Прийшли покійно, пішки, у сандалях. Принесли Дитяткові цінні дари, але чому холодні — непридатні на ту мить, коли пелюшки Йому були найбільше потрібні? Та звідки царі мали знати про те, що Син нові Божому на землі потрібне?».

«А що було потім?» — «А цю історію ми вже знаємо».

Петро СКРІЙКА

ТРАДИЦІЇ

Наша різдвяна кухня

Який запах має Різдво? Дехто згадає ароматну шкірку апельсинів або соковитих мандаринів, хтось інший – прянощі: імбир, кардамон, корицю. Хтось скаже про мелені горіхи, варений мак або духмяний гречаний мед. Однак завжди запах свят у нас асоціюється з домом, дитинством та винятковою маминою кухнею.

У мене вдома першою ластівкою підготовки до Різдвяних свят був момент, коли мама витягала з полотноного мішечка, який висів за дверима в кухні, зібрані та засушені восени гриби. Ламала їх на шматочки, кидала до петушки (так в нас називається глиняний горщик) та заливала кип'ятком. Їхній аромат і ще той другий, міцніший, який з'являвся через кілька годин, коли намочені гриби починали варитися, неминуче сповіщав, що вже скоро Святвечір.

Вода від варених грибів була аж чорною, але її не можна було виливати. На її основі варилася мачка (рідкий грибний соус до голубців), а також приправляли нею за потреби інші страви, що готувалися цього дня. Потім, звісно, у кухні починали танцювати у різних пропорціях та конфігураціях буряк, солодка і квашена капуста, сухофрукти, борошно, гречка та пшениця. Всі вони у свій час потрапляли до відповідних горщиків та в зрозумілому лише досвідченій господині порядку перетворювалися у найсмачнішу у світі різдвяні страви.

Різноманітність у простоті

Не дарма великий лемківський письменник Богдан-Ігор Антонич писав, що «Велика простота – найвища досконалість». Таким принципом керувалися, шоправда не з пристрасті до поезії, але радше зі щоденної прози життя та загальної нестатку, наші бабусі у своїх кухнях. Проте сьогодні, коли наші столи угинаються під тягарем різноманітних страв, ми чомусь охоче повертаємося до простих смаків дитинства. Нещодавно у кулінарному жаргоні з'явилося поняття, і навіть тренд, на так званий «комфорт фуд» (англ. Comfort food) – тобто їжу, яка викликає в нас певну ностальгію, сентимент. Її смак нас заспокоює, викликає позитивні асоціації з родинним домом, покращує настрої. Така кухня не обов'язково має бути здорова – дуже часто у ній багато вуглеводів та висока калорійність. Але її мета – викликати на обличчі широкі посмішки, задля якої, безумовно, варто докупити дещо ширші штани.

92-річний дідусь моєї подружки Насті Фіцак вже 60 років, з часу як оженився, просить свою жінку спекти маківник на свята. І щороку після того, як спробує шматочок, каже: «Майже тобі вдавсь. Але все-таки не такий, як в мамі, в Порубах».

Домашні смаки чомусь не можна легко відтворити, адже кожна куховарка, окрім базових інгредієнтів, до страв додає щось від себе. І хоч більшість з нас готує на Святвечір те саме: вареники, борщ, кутю, капусту з горохом, голубці, мачку та узвар з сухофруктів, але це все у кожній хаті буде смакувати по-іншому. З'являться теж більші або менші кулінарні нюанси. Вперше я це помітила, коли була ще в українському ліцеї в Білому Борі. Разом з друзями в гуртожитку ми сперечались, яку страву з різдвяного стола любимо найбільше. Тоді (як і до сих пір) моїм фаворитом був книш, якого ніхто з моїх друзів не знав. Згодом, теж ще у Білому Борі, одного разу тітка Маруся з вуйком Андрієм Філем запросили мене до себе на Щедрий вечір (або як дехто каже – Голодну кутю). Я здивувалася, коли побачила на їхньому столі рум'яну паляницю.

І хоч читала я вже тоді Миколу Куліша і знала, що таке паляниця (український білий хліб), утім чомусь ніяк не сподівалася зустріти її серед страв на святковому столі.

Чим далі в ліс – тим більше... грибів

Як виявилось потім, в університеті, під час спільних Щедрих вечорів у гданській домівці – традиційні різдвяні голубці теж мають різні види. Пригадую своє здивування, коли Надія Костик принесла «завиванці», тобто голубці, начинені панчаком (так в нас називають велику ячмінну крупу) та меленими сушеними грибами. Такі «завиванці» робили раніше в славному селі Торки біля Перемишля. Вони дуже сподобалися моему чоловікові, я дістала рецепт – і ми робимо їх тепер, може, не на Святвечір, а все ж таки хоч раз на рік, найчастіше взимку.

До речі – у книжечці «Українська кухня моїх предків», яку видано в 2009 році в Білому Борі, є рецепт дріжджової паляниці з підписом, що страва походить теж з Торків. Пізніше я частувалася нею у тих людей, предки яких походили з Любачівщини та Бойківщини. Це показує, як після виселення деякі страви переміщалися між різними українськими столами.

Коли питаю знайомих, що в них готується на Святвечір, у відповідь майже завжди чую: нічого надзвичайного, те саме, що й в усіх. А згодом в їхніх розмовах з'являються якісь особливі голубці, начинені тертою картоплею з цибулевою поливою, або капуста з горохом, де замість гороху виступає біла квасоля. Кутя в декого буває рідка як суп, а в іншого така тверда, що можна її ножом різати. Трапився також грибний борщ замість бурякового або вареники з різного роду начинками, від кислих до солодких.

Креативність зі злиднів

– В нас була бідося, – так починає свою розповідь тітка Галя Боднар.

Далі, як і всі, каже, що не було в них нічого особливого. Проте швидко виявляється, що варили вони свій грибний суп з клюсками (щось типу галушок або макаронів). Тітка варить його так, як варила її мама (з села Гораєць), всі в родині його обожають. З любов'ю до грибного аромату в своїй уяві я вже чую, як пахне цей суп, і не можу дочекатися, коли подивлюся, як його приготувати.

Романа Золотник, моя перемиська сусідка, не варила квасівки вже багато років. Рецепт цього супу походить з села Яксманічі, де народилася її мама. Спочатку я думала, що це буде просто суп з квашеної капусти, але помилилася. Для його приготування потрібен бульйон з городини, вода з відварених грибів, цибуля, смажена на лляній олії (як це робили колись, коли вирощували льон та самі в господарствах робили з нього олію), та головний інгредієнт, від якого пішла назва страви, – сік з квашеної капусти. У результаті виходить дуже смачна юшка, схожа на смак французького цибулевого супу, лише з добавкою гречаної каші (яку треба швидше запарити і загорнути на годину або дві, щоб дійшла). Романа під час готування згадує слова своєї мамі, мовляв, у них

ніколи на різдвяному столі не було 12 страв. Ця традиція мала би прийти з панських дворів, в селах ніхто того не дотримувався. Що не значить, що було менш винятково і святково. До речі, я в дитинстві дораховувала до головних страв сіль, перець, часник, мед і просфору – щоб всього було дванадцять!

На протигагу кислому смаку квасівки згадую солодку і ніжну фруктову мачку, яку привозила на Святвечір родина наших друзів Стефанії та Миколи Терепенків. Мачка (з села Ніновичі) складалася переважно з варених сушених сливок та абрикосів, змішаних з намоченим пшеничним печивом. Як виявляється, із сушених фруктів готували не лише узвар (який в нашому домі називали сушом), але теж мачку, і навіть – про що згадує зі справжньою ностальгією мій друг Михайло Шахмат – фруктову зупу. Діти в його родині страшенно цю зупу любили і серед багатьох інших, які готувалися цього дня, фруктові були для них найкращою.

На безриб'ї і... книш риба

На відміну від польської різдвяної кухні, де найважливішим був і надалі є короп, в українців в Польщі на традиційних столах не з'являлася риба. Це могло виникати з обмеженого доступу до цього продукту – за рибою (найчастіше все ж таки оселедцем) треба було їздити на торг або пробувати ловити в річках, що взимку було нелегко. Отже, варили різного роду страви з того, що виросло у власному городі або на своєму полі.

За словами Лідії Колянчук, яка походить з багатої мазарської родини з села Лосе, що на Лемківщині, на різдвяному столі були завжди привезені батьком з

траси оселедці, а також печені петруги (тобто форель – начебто така велика, що можна було ловити її голими руками). Жінка згадує різноманітність і багатство святкових страв – зокрема вареники з мармеладом, які батько привозив в банках. Особливим раритетом були також рижики, яких так багато у лемківських лісах, їх квасили на зиму в бочках.

В мене вдома ані риби, ані рижиків на різдвяному столі не було. Проте був згаданий раніше книш, тобто дріжджовий пиріг з цибулевою начинкою. Насправді це дуже простенька страва – все, що для нього треба, це пшеничне борошно, вода, дріжджі, олія, цибуля і сіль. Утім вона для нас іноді краща навіть за вареники. Мої брати після одруження просили у своїх жінок пекти на Різдво книш, але ті, хоч і намагалися це робити, результат переважно був схожий на той, з маківником діда Насті.

Книш треба добре начинити порізанною крупно тушкованою цибулею (для бажаючих – з кмином). Після випікання він є досить твердим і потребує дві-три години, щоб «відійти». В нас вдома у кухні стояв диван, на який бабця та мама у день Різдва клали обгорнуті в рушники плоскі книші. Не було року, щоб хтось на такого обгорнутого книша не спробував присісти. Ця страва походить з села Люблинець, яке розташоване в 10 кілометрах від згаданого раніше Горайця. В Горайці не було книша, в нас – грибного супу.

Усім, кому цікаво, як спекти книш, зварити квасівку, грибний суп або суп із сухофруктів, як готувати лемківську кисилицю, що таке бобальки і з чим їх готують – запрошуємо дивитися кулінарні ролики на сторінці Українського народного дому в Перемишлі. ■

Книш

Інгредієнти (на два великі книші для 6 голодних Комарів – я, як і моя мама, готую все «на око», тому складники тут подані приблизно):

- 3 кг цибулі
- 1,2 кг пшеничного борошна
- 40 г дріжджів
- 3 склянки води
- 1 склянка олії (0,7 склянки до тіста, решта для тушкування цибулі)
- сіль (1 неповна ложка до тіста, 1,5 ложки до цибулі)
- цукор (1 чайна ложка до розчину дріжджів)
- кмин (1 чайна ложка до цибулі – хто любить)

1. У місці, де потім будемо місити тісто, розчиняємо дріжджі у 1,5 склянці теплої води, додаємо цукор, дрібку солі та ложку борошна. Мішаємо та залишаємо приблизно на 20 хвилин.

2. Ріжемо великими кубиками цибулю. Тушкуємо її на олії з ложкою солі та кмином. Якщо цибуля пустить багато соку – відціджуємо її через друшляк, а сік залишаємо, щоб перед випіканням помастити ним книш. Якщо сік випарується – тісто мастимо олією.

3. До розчину доливаємо води і олії, додаємо сіль та борошно за принципом: від рідкого до густого. Тісто наприкінці має відставати від рук, бути еластичним та м'яким. Залишаємо його в теплом місці, щоб піднялося, приблизно на 40 хвилин.

4. Тісто ділимо на дві частини та розкачуємо плячки (тонкі коржики) товщиною 0,5-1 см. Перекладаємо їх на поверхню для випікання (змащену олією або викладеною папером до випікання). Тушковану цибулю викладаємо на плячку та загортаємо тістом з двох боків. Мастимо зверху соком з цибулі або олією.

5. Ставимо до духовки, розігрітої до 180 градусів, після 15-20 хвилин збільшуємо температуру до 200-210. Печемо біля 40-50 хвилин, поки книш не стане золотисто-коричневим.

6. Витягаємо книш, обгортаємо його в рушники та залишаємо на 1-2 години, щоб трохи відійшов, став м'якішим.

Подавати до різдвяних супів та мачок.

Смачного!

Кася КОМАР-МАЦІНСЬКА

Марк Лівін:

«Багато українців починають піклуватися про власний психічний стан»

Марк Лівін – письменник, журналіст, заступник головного редактора «The Village Україна», ведучий одного з найпопулярніших українських подкастів «Простими словами». У квітні 2019 його повість «Рікі та дороги» потрапила до каталогу видатних творів про дітей з інвалідністю Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги. У 2020-му у видавництві «Warsztaty Kultury» вийшов її польський переклад.

Повість розповідає про 14-річного хлопчика Матвія, який має одну з форм аутизму – синдром Аспергера. Одного дня він тікає до лісу, щоб знайти порозуміння з власним «я». Там хлопець зустрічає пса на ім'я Рікі. Матвій ділиться з ним своїми почуттями, страхами, проблемами та розповідає про причини, які змусили його покинути дім.

Ми порозмовляли з автором про польське видання книги, сприйняття аутизму в українському суспільстві та його плани на майбутнє.

Розкажи, будь ласка, як з'явився польський переклад «Рікі та дороги»?

У 2019-му мене запросили провести презентацію цієї книги на фестивалі «Україна в центрі Любліна». Цільовою аудиторією заходу були поляки, тому організатори домовилися з партнерами фестивалю про переклад фрагменту твору та його публікацію в місцевому виданні. Крім того, на подію запросили експертів, що досліджують аутизм, та представників видавництва «Warsztaty Kultury». Останні побачили, що книга викликала зацікавлення люблінської публіки, і запропонували мені співпрацю.

До речі, книгу переклала Ольга Свіницька – українка, котра живе у Любліні та працює з дітьми, що мають розумову відсталість. Для неї це був перекладацький дебют.

В Україні твою книгу позиціонували як дитячу. Натомість в Польщі вона вийшла у дорослій видавничій серії. Як ти ставишся до такої зміни у сприйнятті твору?

Мені подобається у польській версії «Рікі та дороги» все: і візуальне оформлення, і її позиціонування на ринку. Ба більше, я вважаю, що в Україні повість теж мала би потрапити, перш за все, до дорослого читача, хоча на початку я прагнув створити дитячу прозу. Саме тому у книзі є характерні для цього жанру ознаки: головний герой-підліток, проста мова, елементи гри. Проте у певний момент я почав описувати доволі складні людські емоції: страх, провину, сором, злість. Більшість дітей ще не відчували їх, через що їм буде важко зрозуміти весь сенс повісті. Молодші читачі можуть захоплюватися сюжетом і співчувати головному персонажу, але досягнути текст на емоційному рівні здатні лише люди з багатим життєвим досвідом. Я не усвідомлював цього, коли книга виходила в Україні. Однак тішуся, що в Польщі «Рікі та дороги» позиціонуються як книга для аудиторії різного віку.

У твоїй повісті піднімається багато складних тем: аутизм, розлучення батьків, булінг. Чому ти вважаєш, що про такі проблеми варто говорити з дітьми через літературу?

Діти вороже ставляться до інакшості. У них ще немає достатнього рівня емпатії, щоб розуміти та приймати людей, які чимось від них відрізняються. Насамперед батьки мають вчити дітей толерантності, але література може їм

Марк Лівін

у цьому допомогти. Щоправда, важливо розмовляти з дитиною про складні теми без моралізаторства та присоромлення. Якщо їй зі сторінок книги просто казати «Ай-яй-яй, не роби так» – це не спрацює.

Взагалі, книги на соціальну тематику не є популярними в Україні навіть серед дорослої аудиторії. Чому? Про складне треба писати просто. Мабуть, наші автори ще цього не навчилися. Звісно, можна показувати людське горе прямо, без прикрас – як це робить Богуміл Грабал у «Занадто гучній самотності». Я вважаю цей твір шедевром, але більшість людей не читало б його, бо там є занадто бридкі й моторошні сцени.

Інший приклад – роман Джона Гріна «Провина зірок». В ньому розповідається історія кохання підлітків, хворих на рак. Книга змушує читачів плакати, але після її прочитання залишається почуття легкості. На мою думку, українським авторам варто шукати схожі способи оповідання історій.

Звідки у тебе з'явилося зацікавлення темою аутизму?

Ми з командою готувалися до запуску видання «The Village Україна» і проводили багато зустрічей з партнерами. Переважно цим займався головний редактор проєкту Андрій Баштовий, адже я маю певні проблеми зі спілкуванням з незнайомими людьми. Проте одного разу усю нашу редакцію запросили на прем'єру фільму. Я не міг відмовитись.

На заході мені було максимально некомфортно. Я не знав, що говорити чужим людям і як себе з ними поводити. Водночас наш редактор Андрій почувався там як риба у воді: жартував, спілкувався з партнерами. Це мене ще більше пригнічувало. Зрештою я не витримав і поїхав звідти. Вдома я почав гуглити, що зі мною не так і чому я погано себе почував у великих компаніях. Прочитавши кілька статей в інтернеті, я зробив висновок, що у мене аутизм. У той момент критичне мислення в мене не працювало, тому я одразу написав своїй подрузі Катерині Бабкіній: «Катя, я аутист». На це вона мені відповіла: «Ні, ти дурак».

Пізніше я зрозумів, що у мене дійсно немає аутизму, але продовжив і далі цікавитися цією темою. Можна сказати, що «Рікі та дороги» народилася завдяки моїм спробам вирішити проблеми з комунікацією.

Тобто написання книги було для тебе певною психотерапією?

Звичайно. Повість не лише допомогла мені прийняти той факт, що я маю певні труднощі у спілкуванні з людьми. У книзі є багато епізодів з мого дитинства. Коли я їх описував, мене накривала хвиля емоцій. Я повністю занурювався у спогади і не бачив нічого навкруги. Проте це дало мені можливість усвідомити, чого мені бракувало у підлітковому віці. Що цікаво, пізніше читачі мені казали, що їх найбільше вразили саме ті сцени, працюючи над якими, я відчував найсильніші почуття. Отож, аудиторія повірила мені – і це найважливіше.

Для створення книги ти багато досліджував тему аутизму. Зокрема, спілкувався з батьками дітей, що мають синдром Аспергера. За твоїми спостереженнями, наскільки українське суспільство є толерантним до людей з певними ментальними вадами?

Думаю, 90% українців гадки не мають, що таке аутизм. Через це багато людей з цим діагнозом стикаються із нерозумінням і навіть дискримінацією. У Вінниці одна жінка розповіла мені, що вона зі своїм сином-аутистом грається виключно на майданчиках у віддалених районах міста, де немає людей. У велелюдних місцях вони не можуть проводити час, бо інші батьки відразу забирають своїх дітей і йдуть геть. Такіх прикладів безліч. Подібне суспільне відторгнення часто негативно впливає на психіку батьків дітей з аутизмом. Вони опускають руки і самі перестають приймати власних доньок та синів. Звісно, є свідомі та сильні родини, які здатні витримати тиск суспільства і забезпечити своїм дітям комфортне життя, але їх одиниці.

Як журналістська діяльність впливає на твою творчість?

По-перше, журналістика для мене – це спосіб збирання матеріалів для книг.

Наприклад, перед створенням «Рікі та дороги» я написав низку статей про дітей з аутизмом, що дозволило мені заглибитись у тему.

По-друге, журналістика дає мені можливість відшліфовувати письменницьку майстерність. Література – це ремесло, в якому треба постійно вправлятися. Одного таланту, щоб досягти успіху, не вистачить. На своїй роботі я регулярно пишу у різних жанрах: репортажі, інтерв'ю, новини. Це тримає мене, як автора, в тонусі.

Приведу аналогію. Зараз я намагаюсь опанувати гітару. Для цього я щодня по кілька годин граю гами. Без цього я не зможу у майбутньому виконувати складніші композиції. Для мене писати журналістські матеріали – це як грати гами.

Знаю, що невдовзі у тебе вийде новий нон-фікшн, який називатиметься «Простими словами». Розкажи, будь ласка, трохи про нього.

Книга народилася з нашого одногоimenного подкасту «Простими словами», де я та професійний психотерапевт Ілля Полудьонний розповідаємо слухачам, як розібратись у своїх емоціях. Перший випуск шоу вийшов більше року тому і з того часу воно не зникало з ТОП-3 сервісу «Apple podcast». Це дало нам зрозуміти, що певна частина українського суспільства цікавиться ментальним здоров'ям і прагне дізнатися про нього якомога більше. Проте формат подкасту має певні обмеження. У шоу ми із моїм співведучим багато жартуємо й ділимося власним досвідом. Якщо це забрати і додати більше сухих фактів, то зникне товариська та невимущена атмосфера подкасту. Натомість у книзі ми змогли більш детально розповісти про різні емоції, але водночас без складних термінів та з гумором.

Одразу після анонсу книги, за одну добу її предзамовило більше 1000 людей, а за тиждень – майже 2000. Такий ажіотаж вкотре доводить, що багато українців починають піклуватися про власний психічний стан, що неабияк тішить.

Чи працюєш ти зараз над якоюсь художньою книгою?

Так, зараз я пишу новий роман. Він розповідатиме про стосунки доньки та батька, якого вона не бачила 15 років, із самого дитинства. Це буде соціальна проза, у якій будуть присутні автобіографічні епізоди. Деталі читачі дізнаються пізніше. ■

Іван КИСЛОЩУК

Фото надано автором статті

Продовження з 5 сторінки →

Особливого ефекту досягнуто тим, що крона каштана, який росте поруч із будівлею, розквітаючи навесні, пе-

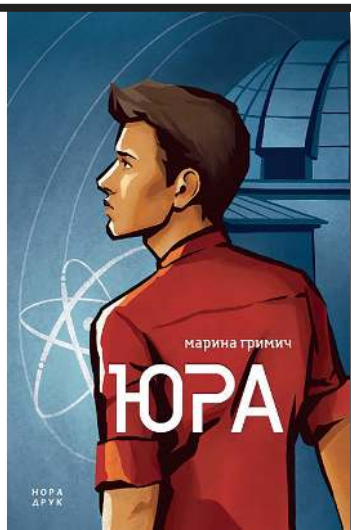

Мурал у Києві із зображенням Михайла Грушевського

ретворюється на пишне волосся вокалістки. Залежно від пори року та зміни кольору листя змінюється і зовнішній вигляд чарівної співачки.

Мурали справді заслуговують на нашу увагу, а тому і стають все більш популярними серед мандрівників. Нині прокладають спеціальні туристичні маршрути для оглядання стінописів, навколо їхнього створення влаштовують цікаві фестивалі та пленери. Завітавши до української або польської столиці, можна пересвідчитися в тому, що вуличне мистецтво може бути водночас якісним і доступним, а також таким, яке у свій цікавий спосіб здатне конкурувати з класичним набором пам'яток. Окрім того, це унікальна можливість не лише милуватися майстерними художніми образами у величезних урбаністичних галереях під відкритим небом, але і доторкнутися до історії. ■

Оксана УСАТЕНКО,
Вінниця

Марина Гримич, «Юра». Київ: Нора-Друк, 2020. – 352 с.

«Юра»: привіт із шістдесятих

У новому романі Марини Гримич «Юра» визначна для України і не лише для неї епоха – 1960-ті роки – з'являється не з перспективи дисидентської боротьби і не з «правовірної» радянської перспективи. Головні герої книги намагаються жити звичайним життям і не помічати тектонічних політичних зсувів. І до якогось часу це їм навіть вдається...

Роман «Юра» – незалежне продовження (як сказано в анотації) попередньої книжки письменниці, з типологічно подібною назвою «Клавка», де події відбувалися наприкінці 1940-х років (рецензію на роман «Клавка» можна прочитати в «НС» № 8, від 23 лютого 2020 року). Це цікавий випадок, не зовсім типовий для сучасної української

літератури, коли текст дістав доволі виразний резонанс, активні читачські відгуки – і невдовзі читачі змогли дізнатися про нові сюжетні повороти долі персонажів, які їх зацікавили. З деяких інтерв'ю Марини Гримич можна зробити висновок, що значною мірою саме сприйняття публікою «Клавки» надихнуло письменницю на «серіал». Тут іще треба відзначити, що сама матерія і «Клавки», і «Юри» доволі кінематографічна – тож не варто дивуватися, якщо колись написана Гримич історія опиниться у серіалі без лапок.

Головні герої «Юри» живуть у Києві 60-х років минулого століття на перетині кількох соціальних площин. Сам Юра – студент, фізик, представник тодішньої, якщо так можна висловитися, «золотої молоді». Його мама (властиво, Клавка, героїня попереднього роману) – редакторка у видавництві, тобто обертається у навкололітературних колах. Взагалі, роман Гримич – це місцями трішечки гімн редакторам, коректорам та іншим співробітникам книговидавничої індустрії, яких поціновувачі літератури нерідко оминають своєю увагою. В «Юрі» є чимало справжніх прізвищ і справжніх історій, трагічних і комічних, із цього середовища. Звичайно, зустрічаються в романі й письменники-шістдесятники. А от батько Юри – представник номенклатури, як можна здогадатися, представник вищих поверхів влади Української Радянської Соціалістичної Республіки. Діти такого ж роду діячів, а також університетські студенти – коло спілкування Юри.

У таких декораціях розгортається вельми простий і досить мелодрама-

тичний сюжет роману Марини Гримич. Як дорослішатиме Юра, яким буде його перше кохання, чи витримає компанія його друзів випробування часом? Чи витримає сам Юра зіткнення з політичними реаліями радянського життя, яких він воліє не помічати, але ось його вчителя звільняють з університету – і виявляється, за дисидентство... Як поведеться Клава, знову перетнувшись із чоловіком, за котрого в юності мало не вийшла заміж (зробивши, зрештою, виважений, практичніший вибір)? Справді драматичного виміру цим здебільшого життєвим, інколи, здається, навіть затишним конфліктам надає історичне тло: кульмінація роману припадає на 1968 рік, коли Радянський Союз окупував бунтівну Чехословаччину, що спробувала піти шляхом реформ. Через це, звісно, загострився і внутрішній радянський конфлікт між інакодумцями та владою. До речі, «Юра» нагадує про факт, який не дуже часто згадуємо ми, українці, а коли згадуємо, то без задоволення: саме керівник УРСР Петро Шелест був одним із локомотивів радянського вторгнення.

Особливого ефекту від історії з придушенням Празької весни та гоніння на українських дисидентів (хоч ці події нібито завжди перебувають трохи збоку від фокусу роману) Марині Гримич вдалося досягти завдяки тому, що, повторюся, головні її герої прагнуть політики уникати. Будучи в цьому типовими мешканцями СРСР того часу. Навіть ті персонажі, які безпосередньо займаються політикою (батько Юри, інші високопосадовці, а з другого боку – дисиденти і письменники), намага-

ються якнайменше про неї говорити, або «залишаючи її на роботі», або не афішуючи свої погляди. Такий підхід дозволив Марині Гримич багато сказати про сам дух Радянської України пізніх шістдесятих, її буденного життя. Показати, як можна було в ті роки «просто жити» і «не розуміти» – наприклад, що за конфлікт виник на прем'єрі фільму «Тіні забутих предків». Це, звісно, важливо для роздумів над радянським минулим, яке зовсім не назвеш добре осмисленим. Та й над суспільними механізмами наших днів теж.

Згаданий «дух шістдесятих» письменниця прописала в деталях із любов'ю. Наче в путівнику, в «Юрі» ви прогуляєтеся знаковими місцями та побачите фактуру тогочасного Києва. Це й кафе з ресторанами на різний смак та гаманець, і вулиці, де новітня забудова дедалі більше посуває київську історію, і література з музикою, і одяг, і кіно, і парфуми, і домашній побут, і багато іншого. Є тут, між іншим, і трохи польського контексту – передусім це стосується польських часописів, які були доступні тоді в Радянській Україні й були за тими мірками надзвичайно вільними, а отже, користувалися великим попитом, особливо в «кухонних опозиціонерів».

Мабуть, головна родзинка роману Марини Гримич «Юра» саме в тому, як просто написаний текст із досить звичайними перипетіями раптом набуває додаткових сенсів, нових соціальних вимірів, приростає багатозначністю. Цікаво, чи напише його авторка продовження – скажімо, про брежнєвський «застій», «перебудову» чи карколомні дев'яності? ■

Олег КОЦАРЕВ

Переможці Книги року-2020, детективи та історичні дослідження

Практично кожного тижня в «Нашому слові» ми представляємо актуальні українські та пов'язані з українцями книжки. Цього разу пропонуємо добірку видань, які вийшли здебільшого в 2019-2020 роках, і не потрапили на наші сторінки. Різдивним сюрпризом вони, напевно, вже не будуть, але подарунком з будь-якої іншої нагоди можуть стати.

Сергій Сергійович (Saigon), «Юпак». «Білка», 2020. Роман, який став переможцем премії Книга року ВВС-2020, розповідає про українське село у Східній Україні «доінтернетних» 2000-х років. Автор вдало і з гумором передає мову місцевих жителів, показує їхні звичаї та різноманітні химерні ситуації – від любовних колізій до кабінетів місцевих начальників. «Юпак» – це жаргонна назва поширеного в ті часи радянського мотоцикла «Іж Юпітер-5». За словами автора роману, він сам у 2015 році мешкав у сільській місцевості, де зіткнувся «з убогістю, криміналом, міліцейськими кабінетами і тюремними камерами».

Оксана Забужко, «Планета Полін». «Комора», 2020. У книжці зібрано найважливіші есеї Оксани Забужко останніх двох десятиліть, присвячені постатям і подіям, які авторка вважає культурно знаковими для сьогоденної епохи кризи гуманізму. «Жіночі», «чоловічі» й «колективні», всі ці портрети об'єднує глибоке особисте переживання авторкою історії, в яку вона вписує своїх героїв, і цим виявляє в ній невидимий раніше життєствердний сенс. Збірка здобула премію у номінації Книга року ВВС-Есеїстика-2020.

Уляна Чуба, «Мед і Паштет – фантастичні вітрогонні». «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2020. Це розповідь про пригоди найкращих приятелів – кро-

лика Паштета і ведмедика Меда. Паштет – вправний кухар, який має чутливе до краси серце, а Мед – вдячний гурман, що носить за плечима рюкзак із сімейними реліквіями. На мотоциклі Хумасі друзяки мандрують світом – Франція, Карпати, півострів Зелених... Попереду в них безліч пригод, іноді кумедних, а часом і жаклих. Книга здобула премію у номінації Дитяча книга року ВВС-2020.

Андрій Кокотюха, «Вигнанець і чорна вдова». «Віват», 2019. Весна 1909 року. Київський сищик Платон Чечель іде по сліду жорстокого вбивці юних дівчат. Ним виявляється донька таємного радника з Петербургу. Згодом панянка гине за тих же обставин, що її жертви, тож впливові родичі звинувачують поліцейського в наклепі. Для всіх Платон стає вигнанцем. Єдиний вихід не опинитися на каторзі – це врятувати життя мільйонера фон Шлессера. Йому нібито загрожує молода дружина, що встигла здобути славу чорної вдови. Однак барон помирає, і це лише початок серії майбутніх холоднокровних убивств. Під підозрою всі спадкоємці – і навіть сам Платон... Вигнанець змушений розплутати клубок смертей та дізнатися, хто винен у злочинстві. Щоб не тільки запобігти новим злочинам, а й врятувати себе.

Ярослав Середницький, «Пані Люля: втекти від більшовиків». «Темпора», 2019. Це груповий портрет родини Ярослава Середницького на тлі історичної доби. Приватна історія, вписана в контекст трагічних подій ХХ століття, набуває особливого звучання завдяки поєднанню документальності викладення зі зворушливою оповіддю про труднощі збереження національної ідентичності та й просто людської гідності, про існування в умовах необхідності вибору меншого з двох лих –

поміж більшовицьким і польським, а згодом радянським і нацистським режимами. За основу взято родинні перекази та дитячі спогади автора, також опрацювання багатьох архівних та історичних джерел, що поглиблюють оповідь і дають контекст.

Morgan Audic, «Jaskółki z Czarnobyla». Wydawnictwo Mova, 2020. Роман, центральне розслідування якого проходить в бурхливій реальності сучасної України і переплітається з Чорнобильською трагедією. Через Прип'ять проходять тури зачарованих ядерним звалищем пострадянського світу. Під час однієї з екскурсій знаходять покалічене тіло чоловіка. До розслідування залучаються: Олександр Рибалко, який у дитинстві проживав у Прип'яті, Йосиф Мельник, міліціонер, який кілька років працював у Чорнобилі, та орнітологиня Ніна. Чи вдасться їм виявити, хто стоїть за смертю Леоніда – сина колишнього міністра Віктора Соколова? Чи пов'язана ця смерть з попередньою, яка сталася в день Чорнобильської катастрофи?

Marek Michał, «Operacja Ukraina». Difin, 2020. Книга описує способи роботи російських центрів дезінформації у війні проти України. Автор показує приклади кампаній, наративи та механізми дезінформації і маніпулювання реальністю. Аналізові піддаються матеріали, опубліковані на сайтах, що використовуються у пропагандистській діяльності Москви. Книжка зацікавить тих, хто займається темою польсько-українських відносин та цікавиться питаннями дезінформації.

Aleksandra Herman, «Kulturowa wiedza kobiet...». Wydawnictwo Naukowe Scholaris, 2019. Соціологиня, наукова працівниця Варшавського університету Александра Герман займається питаннями культурної різноманітності у багатокультурних місцевих спільнотах, темою жінок у культурі і суспільстві та антропологією тіла. У своїй роботі вона

пише про передачу в поколіннях культурного коду жінками – представницями української нацменшини в Польщі. Рецензенти підкреслюють, що авторка досліджує складний процес створення культурної ідентичності. Відповідна селекція матеріалів та пошук логічних висновків робить текст привабливим і розширює перспективу бачення проблеми. Авторка пише про травму покоління акції «Вісла», самотність жінок після виселення, «сентиментальний» туризм, значення українських свят чи кухні для ідентичності людей, вагу предметів «з хати» тощо.

Jarosław Syrnyc, «Przemoc i chaos. Powiat sanocki i okolice: sierpień 1944 – lipiec 1947. Analiza antropologiczno-historyczna. IPN, 2020. Основним предметом дослідження книги є феномен насильства. Ілюстративним фоном стали події, які відбулися в Сяноцькому повіті у 1944-1947 роках. Автор зосереджується не на людях чи націях, а власне на самому насильстві, про величину якого говорить смерть понад 1,3 тисячі людей. До цього треба додати тисячі нападів, грабежів, сутичок, перестрілок, випадків побиття, згвалтування чи примусової депортації. Більшість мешканців повіту постійно відчувала загрозу насильства і хаосу.

Pod redakcją Nicolasa Masłowskiego i Andrzeja Szeptyckiego, «Pamięć zbiorowa, pojednanie i stosunki międzynarodowe». Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2019. Ця праця присвячена ролі пам'яті у міжнародних відносинах. Основою для роздумів став Голокост та інші геноциди, етнічні злочини і чистки, від яких людство страждало у ХХ ст. У книзі обговорюється примирення та шляхи його здійснення, роль історичних спогадів та проблема мігрантів, які живуть між старою та новою батьківщиною.

Григорій СПОДАРИК
(на основі інформації видавництва)

ПОДЯКА

Починаємо новий рік роботи над «Нашим словом» і «Світанком» і радіємо, що нам є для кого працювати.

Дякуємо усім вірним читачам, які поважають українське слово і чекають кожного тижня на рідну газету. Особлива подяка – нашим розповсюджувачам по всій Польщі, які піклуються, щоби газета своєчасно потрапляла до рук передплатників. У домівці чи у церкві чекають на читача «Наше слово» і «Світанок» саме завдяки цим активним людям.

А деякі волонтери навіть розвозять газети додому до кожного читача у своїй місцевості!

Усім Вам бажаємо всього найкращого у Новому році, сили духу, міцного здоров'я і завжди залишатися з «Нашим словом».

Редакція тижневика «Наше слово»

У 2017 році при фонді «Просвіта» створено авторську групу, завданням якої є робота над підручниками та посібниками для шкіл та міжшкільних груп навчання української мови в Польщі. Ця група працює теж як колектив і редакція Українського освітнього порталу в Польщі. Завдяки праці цих людей вдалося врешті-решт подолати схему неспроможності та довести до друку у 2020 році перше за 10 років шкільне видання – зошит вправ «Подорож Україною». Таким чином вдалося запустити процес, який повинен призвести до того, що за декілька років ми забезпечимо наших учнів та вчителів якісними і сучасними підручниками та допоміжними матеріалами. Щиро дякую членам групи і редакторам www.osvita.org.pl: Любомирі Тхір, Мирославі Ганаско, Ярославі Кобилко, Марії Стець, Маріанні Ярі, Петру Табаці та Наталії Богданець-Білокаленко з Києва! Тим більше, що винагородою за роботу можуть бути лише ці слова. Також запрошую до співпраці й інших освітян – всіх, хто дійсно і реально хоче змінювати нашу освіту на краще. Всіх, хто здатен не лише говорити та нарікати, а хоче вирішувати чи допомагати вирішувати наболілі проблеми, – ми Вас чекаємо!

З повагою, Марко Сирник

Допоможіть зібрати кошти на реабілітацію Ганни Віхоть!

Ганна Віхоть з Червонограда (Україна) їхала на велосипеді по позначеному пішохідному переході та велосипедній доріжці у Кракові. Її збив автомобіль, який порушив правила руху, і вона зазнала серйозних тілесних ушкоджень. Унаслідок серйозних поліорганных травм вона залишалася у невідомому стані в реанімації. У важкому стані була близько 2 місяців у лікарні, де також перенесла складні операції. Згодом 2 тижні перебувала в неврологічному відділенні. Зараз Ганна Віхоть лікується в реабілітаційному центрі. Згідно з прогнозами, ця необхідна реабілітація повинна тривати щонайменше 3 місяці. На жаль, її вартість дуже висока – 20 000 злотих на місяць. Ні вона, ні її сім'я не можуть собі цього дозволити. Ганна Віхоть може розраховувати лише на допомогу людей доброї волі. Більше інформації – на сайті www.siepomaga.pl.

Українська громада у Кракові

Грошову допомогу на реабілітацію Ганни Віхоть можна внести на рахунок: Fundacja Siepomaga, Pl. Władysława Andersa 3, 61-894 Poznań, Alior Bank – Nr 89 2490 0005 0000 4530 6240 7892, Tytuł: 25460 Ganna Vikhot darowizna

УКРАЇНСЬКИЙ АЛЬМАНАХ 2021

У виданні – відомі автори з Польщі та України, виняткові та актуальні теми, зокрема про україно-польські змішані подружжя, самостійницький рух на Лемківщині, міграцію з України до Польщі, українську активність на Підляшші та у Вроцлаві. Також багато цікавого про маловідомі сторінки нашої історії (пацифікацію 1930 року, ставлення в Україні до Симона Петлюри), видатні постаті, події у політиці та культурі України, 30-ліття ОУП та останні події у Перемишлі. На непрості часи – винятковий Альманах.

Ціна 1 примірника 30,00 зл. (висилка поштою – 8,00 злотих).

Замовлення просимо надсилати на адресу ТОВ «Тирса»:

TYRSA Sp. z o.o., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, e-mail: tyrsa@hot.pl, тел. +48 [22] 679 95 47

або перерахувати вартість, рівну кількості замовлених примірників, на банківський рахунок:

TYRSA Sp. z o.o., Warszawa, Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029

чи поштовим переказом з позначенням: скільки примірників замовляється.

Передплата «Нашого слова» на 2021 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	4,30 зл + поштові оплати	95,00 зл	190,00 зл	380,00 зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	4,30 зл без поштових оплат	55,90 зл	111,80 зл	223,60 зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	4,30 зл + поштові оплати	110,00 зл	220,00 зл	440,00 зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	4,30 зл без поштових оплат	55,90 зл	111,80 зл	223,60 зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
90,00 євро	180,00 євро

КАНАДА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
138,00 дол КАНАД.	275,00 дол КАНАД.

США, АВСТРАЛІЯ

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
108,00 дол США	215,00 дол США

Запрошуємо до єдиного в Польщі Дому золоті осені з українською душею у Пралківцях біля Перемишля

У ньому створені найкращі умови, які відповідають сучасним стандартам. Тут можна знайти затишне місце та всебічну опіку, що створює сімейну атмосферу.

Пропонуємо довгострокову підтримку важко хворим та людям похилого віку, які потребують цілодобового догляду. У нашому Домі – повний спектр якісних послуг:

- ▶ постійний та кваліфікований догляд;
- ▶ повноцінне харчування з урахуванням індивідуальних потреб;
- ▶ терапевтичні та інтеграційні заняття;
- ▶ святкування та культурні заходи;
- ▶ гарні кімнати та зали для спільних зустрічей;
- ▶ прогулянки та поїздки до Перемишля.

Наш персонал – це медичні сестри, фізіотерапевти, масажисти, санітари з досвідом роботи та необхідними знаннями. У Домі цілодобово чергують, щоби за потреби швидко допомогти. Ми проводимо також медичні консультації за участю лікарів. Можна скористатися індивідуальною програмою реабілітації.

Безбар'єрний простір та ліфт дозволяють переміщатися на інвалідних візках та інших пристроях для людей з особливими потребами. Внутрішнє сонячне патіо та великий сад з лавочками призначені для відпочинку мешканців. У будинку знаходиться храм Божого Милосердя, у якому кожного дня проводять богослужіння українською мовою.

Спільнота Сестер служебниць НДМ широко запрошує поселитися разом усіх, хто цього потребує. Для цього потрібно лише оформити документи, які за потреби допоможе підготувати персонал. А оплата, пов'язана з проживанням та доглядом, у нас найнижча серед подібних установ.

Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej
Pralkowce 231, 37-700 Przemyśl
tel. 16 67 87 773, email: edps.pralkowce@gmail.com

95

Кавалер, українець, 40 років, познайомиться із панною україною від 30 до 40 років. Листи слати у редакцію.

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,

tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,

redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,

redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostejewycz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Igor Isajew (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniński (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7

03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),

22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: <http://ukraincy.org.pl>, <http://www.oup.ukraina.com.pl>

Fotokład: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2500 egz.

Pismo dofinansowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:

IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie

www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl

lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.